

nostaman feministisen historian tulokinnan, jonka mukaan orjuus ja rasismi samaistuisivat miesten tapaan kohdella naisia. Sen mukaan marxilaista luokkataistelua ei nähdä ensisijaisesti tai lainkaan luokkien välisenä kamppailuna historian eri vaiheissa vaan sotana, jonka perimmäinen syy on sukupuolten välisessä perustavassa konfliktissa. *Antebellum* kyllä puhuttelee erityisesti naisia nostamallaan keskiöön mustan, koulutetun, aktivistinaisen, mutta siitä puuttuu tämä feministinen perusvire. Elokuva pyrkii kuvaamaan rasismia ja voimannuttamaan sen kohteeksi joutuneita sukupuoleen ja yhteiskunnalliseen asemaan katsomatta. *Antebellumissa* rasismilla ei ole sukupuolta, eikä sen vastainen sota tee eroa sukupuolten välillä. Tämä tekee osaltaan oikeutta historialle, sillä myös Ku Klux Klan loi omia osastoja (klaaneja) sekä miehille että naisille jopa lapsille.

Näiden teemojen lisäksi *Antebellum* tarjoaa kattauksen arkipäivän rasismia. Esitelmän jälkeen tohtori Henleyn (yhtä lukuun ottamatta) mustat ystävät tahtovat juhlia ravintolassa ja hotellissa, josta kustantaja on valinnut esitelmöijälle sviitin. He toimivat itsestään tietoisina ja vaihtavat heille varatun vaikeneman mustan naisen roolin valkoisen naisen aktiivisen kuluttajan rooliin. He varaavat pöydän eivätkä hyväksy heille osoitettua, oven viereen, näkymättömiin sijoitettua paikkaa. He eivät vaikene vaan puhuvat ja esittävät vaatimuksia valkoisille miehille ja naisille. Kuluttajina ja asiakkaina he pakottavat valkoiset kuulemaan heitä. Toistuvasti he kuitenkin törmäävät valkoisten puolella asenteseen, joka kätkeytyy muodolliseen korrekti-

teen, mutta joka juuri sellaisena huutaa rakenteellisen rasismin todellisuutta.

Elokuva osoittaa kirvelevästi, miten orjuuteen olennaisesti liittyvä vaatimus alamaisuudesta ja vaikenemisesta sen merkinä ovat todellisuutta amerikkalaisessa yhteiskunnassa antebellumista tähän päivään. Esimerkin edellä sanotusta tarjoaa kohta, jossa tohtori Henley lähestyy hotellin vastaanottoa. Kesken hänen puheensa valkoinen vastaanottoapulainen vastaa kuitenkin puhelimeen ”unohtaen” sviitissä asuvan asiakkaansa asian. Tämän selvemmin ei voi sanoa, että mustalla ei ole lupa puhua, ellei häntä ole ensin puhuteltu.

Elokuvan lopussa kuvattu konkreettinen taistelu on juonen kannalta olennainen, mutta ei enää tarjoa analyttisiä näkökulmia itse asiaan. Siinä voidaan sen sijaan nähdä viittauksia esimerkiksi Roland Emmerichin *Patriot*-elokuvan (2000) taistelukohtauksiin tai ehkä vielä suoremmin Yhdysvaltain kansallislaulussa kuvattuun taisteluun vapaudesta. Ehkä taustalla voidaan nähdä myös koululaitoksen yhdysvaltalaisille lapsille iskostama bostonilaisen patriootin Paul Reveren ikoninen ratsastus 18.4.1775 varoittamaan uhkaavasta vaarasta. BLM-liikkeelle tässä ajassa vapaus on taistelua rasismia vastaan sen kaikissa muodoissa. On lähinnä makuasia, latistaako elokuvan toiminnallinen loppu – mustan naisen myyttinen ratsastus pohjoisvaltioiden upseerin takkiin verhoutuneena – sen vakavaa sisältöä. *Aamulehden* arviota (18.9.), jonka mukaan elokuva uhkaa jäädä vain väkivaltafantasiaksi, voi kuitenkin pitää ylilyöntinä, joka ei tavoita Yhdysvaltojen nykytodel-

lisuutta varsinkaan BLM-liikkeen näkökulmasta.

BLM-liikkeelle *Antebellum* tarjoaa myyttisen kuvan taistelusta ja maailmasta, jossa mitään ei voi saavuttaa kauniisti pyytämällä. Valkoisena miehenä on vaikea arvioida lopun merkitystä rasismin kohteeksi arjessaan joutuneille afrikkalaisamerikkalaisille nuorille miehille tai naisille. On myös myönnettävä, että elokuva ei pureudu syväälle rasismin syihin tai pahan etiologiaan vaan tyytyy vain kuvaamaan sen. Tästä huolimatta *Antebellum* on mielestäni aidosti tärkeä puheenvuoro ja muistutus siitä, millainen tuhovoima rasismi on. Yhdysvaltojen ulkopuolella, ilman orjuuden kokemusta, se herättää miettimään, millaisen asian kanssa uusfasismit intoutuneet ja sen kanssa flirttailevat ovat tekemisissä.

Esko M. Laine, dos.
Helsinki

ANDREW HARTMAN
A War for the Soul of America: A History of the Culture Wars. 2nd edition. Chicago: University of Chicago Press 2019. 359 s.

Koulutus, feminismi, aborttioikeus, rasismi, etnisten vähemmistöjen oikeudet, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeudet, media, monikulttuurisuus, seksuaalikasvatus, taide, sensuuri, historiakäsitykset. Muun muassa näistä teemoista on kiistelty Yhdysvalloissa viime vuosikymmenien aikana siten, että keskustelun jakolinja on mennyt käytännössä konservatiivisen, uskonnollisen

oikeiston ja liberaalin, usein sekulaarimman vasemmiston välillä. Termi ”kulttuurisodat” viittaa näihin kiistoihin, joita maassa on käyty erilaisiin yhteiskunnallisiin, poliittisiin ja eettisiin kysymyksiin liittyen.

Andrew Hartman on historian professori, jonka kotiyliopisto on Illinois State University Yhdysvalloissa. Hänen vuonna 2015 julkaistu, kulttuurisotien historiaa käsittelevä teoksensa sai toisen, uudella johtopäätösluvulla täydennetyn painoksen keväällä 2019. Kun alkuperäisen version päätösluvussa Hartman julistaa kulttuurisodat päättyneiksi ja vasemmiston niiden voittajaksi, lienee ollut ihan paikallaan, että hän päivitti toista painosta varten loppupäätelmänsä vuoden 2016 presidentinvaalien tuloksen jälkeistä aikaa koskien.

Hartman aloittaa kulttuurisotien historian 1960-luvusta ja sen tuomista kulttuurisista uudistuksista ja muutoksista. Nykyisen polarisaation juuret kuitenkin ulottuvat jo 1930-luvun laman jälkeiseen aikaan ja Franklin D. Rooseveltin New Dealiin, jonka myötä liittovaltio otti aiempaa keskeisemmän ja aktiivisemmän roolin maan hyvinvoinnin edistäjänä. Tuona aikana syntyi se liittovaltiovastainen ja yksilönvapautta korostava amerikkalainen konservatiivisuus, joka vaikuttaa maassa edelleen. Voi kuitenkin perustellusti todeta, että polarisaation kanssa rinnakkain ja limittäin kehittyneet kulttuurisodat saivat varsinaisesti muotonsa vasta 1960-luvun myötä.

Hartmanin mukaan Yhdysvaltoihin muodostui 1960-luvun jälkeen kaksi vastapuolta. Toinen katsoi amerikkalaista elämää juuri 1960-luvun kautta ja niin sanottua

normatiivista Amerikkaa rikkovien ryhmien eli naisten, etnisten vähemmistöjen ja seksuaalivähemmistöjen silmin. Tämä ryhmä näki, että Amerikka oli aina ollut pirstaloitunut. Toinen puoli sen sijaan ajatteli, että oikea amerikkalainen kulttuuri oli jotain sellaista, mikä oli menetetty, hajonnut ja kadonnut 1960-luvun muutosten vuoksi ja joka piti palauttaa. (s. 6)

Jos suuri käänne sijoittuu 1960-luvulle, mitä silloin oikeastaan tapahtui? Toisen maailmansodan jälkeen 1950-luvulla Amerikka oli melko yhtenäinen, hillitty ja normatiivinen, mutta samalla myös arvoiltaan konservatiivinen ja monille ryhmille epätasaarvoinen. Tämä jännite laukesi 1960-luvulla. Eri ryhmät ryhtyivät identiteettipolitiikan keinoin ajamaan omia oikeuksiaan aiempaa vahvemmin. Feministiset ryhmät ja seksuaalinen tasavertaisuusliike ajoivat naisten ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia, samalla kun ehkäisy pillerien keksiminen vaikutti merkittävästi seksuaaliseen vapautumiseen. Black Power -liike ja kansalaisyhteiskunta- ja segregaatioon. Ilmapiiiri jännittyi entisestään sellaisten edistyksellisten johtohahmojen kuten John F. Kennedyn, Robert Kennedyn ja Martin Luther Kingin murhien myötä. Myös Vietnamin sodan herättämä vastustus jakoi kansaa.

Hartmanin kirjasta muodostuu kuva, jossa kulttuurisodat Yhdysvalloissa pohjautuvat ennen kaikkea kahteen perimmäiseen teemaan, jotka nousivat keskiöön juuri 1960-luvulla: rotukysymykseen sekä uskonnollisiin ja katsomuksellisiin näkemyseroihin. Jälkimmäisen kategorian alle menevät kiistat muun muassa naisten oikeuksista, seksuaalivä-

hemmistöjen oikeuksista, seksuaalikasvatuksesta ja sensuurista. Näissä kiistoissa konservatiivisen osapuolen perustelut ovat suurilta osin pohjautuneet uskonnollisiin näkemyksiin.

Historiantutkimuksen näkökulmasta Hartman nostaa kiinnostavasti esiin sitä, millä tavoin historiantutkimus ja tutkijat päätyivät osaksi kulttuurisotia 1990-luvulla. Hän kirjoittaa perusteellisesti esimerkiksi keskusteluista liittyen ”National History Standards” -ohjeeseen, jossa määriteltiin, millä tavoin kouluissa tulisi opettaa Amerikan historiaa ja maailmanhistoriaa. Kun sosiaalishistorian edustajat vaativat, että Yhdysvaltain historiaa opetettaessa tulisi ottaa aiempaa paremmin huomioon alkuperäiskansojen, afroamerikkalaisten, latinojen ja naisten historiaa, tämä nähtiin osana kulttuurisotaa. Samansuuntaista keskustelua herätti myös näyttely, jossa atomipommin Hiroshimaan pudottanut lentokone Enola Gay oli tarkoitus esitellä museoesineenä sotakriittisestä näkökulmasta.

Hartman toteaa historiantutkimusta käsittelevän osion päätteeksi, että näiden keskustelujen myötä historiantutkijoita ei kulttuurisotien kontekstissa enää nähty niinkään oman alansa auktoriteetteina vaan ”yhtenä eturyhmänä” (special interest group) muiden joukossa. (s. 282) Tämänsuuntainen diskurssi on valitettavan tuttua vielä 2020-luvullakin.

Tätä tekstiä kirjoittaessa katse suuntautuu jo Joe Bidenin presidenttikauteen, mutta Hartmanin kirja on alun perin julkaistu ennen Trumpin valintaa ja nyt arvioitu päivitetty versio vuonna 2019. Kirjan ensimmäisessä versiossa Hartman esitti kulttuurisotien pääty-

neen, mutta mikä oli hänen uusi johtopäätöksensä vuoden 2016 vaalituloksen valossa? Hartman toteaa, että Trumpin valtaannousu todella vaikuttaa viittaavan siihen, että kulttuurisodat eivät ole kadonneet. (s. 286) Hän kuitenkin pohtii aiheellisesti sitä, ovatko nykypäivän kiistat esimerkiksi maahanmuutosta, globalisaatiosta ja poliittisesti korrektein puheen vaatimuksista vielä samaa jatkumoa niille vuosikymmeniä jatkuneille kulttuurisodille, joiden huipun hän sijoittaa 1980–1990-luvuille.

On selvää, että liberaali vasemmisto on näissä kiistoissa saavuttanut viime vuosikymmenien aikana merkittäviä voittoja, viimeisimpänä esimerkiksi samaa sukupuolta olevien avioliiton laillistaminen liittovaltiotasolla. Kuitenkin esimerkiksi rasismiin liittyvät ongelmat ovat Trumpin aikana olleet esillä yhtä vahvasti kuin aiemmin, elleivät jopa aiempaa enemmän, ja jakolinjat tämän asian suhteen ovat tiukentuneet entisestään, Hartman huomioi. (s. 289)

Jakolinja eri osapuolten välillä on muutenkin muuttunut 2000-luvun edetessä selkeämmäksi ja yhä vahvemmin kaksipuoluejärjestelmän mukaiseksi. Siinä missä vielä viime vuosituhannen puolella saattoi olla joitain liberaaliin ajatteluun kallistuvia republikaanisenaattoreja tai arvoiltaan konservatiivisia demokraatteja, parin viime vuosikymmenen aikana kulttuurisotien jakolinja on kulkenut hyvin pitkälti myös puolueiden välillä. Viimeistään Barack Obaman toiselta presidenttikaudelta lähtien puolueiden välinen yhteistyö on muuttunut monessa asiassa miltei mahdottomaksi ajatukseksi, vaikka molemmista puolueista

edelleen löytyykin myös maltillisia (moderate) senaattoreja ja kongressiedustajia.

Jos kulttuurisodat ovat Hartmanin otsikon mukaisesti sotaa Amerikan sielusta, saman sodan jatkumoa oli ainakin retorisesti myös Joe Bidenin taistelu presidenttiydestä. Bidenin puheissa toistui ajatus siitä, että vuoden 2020 presidentinvaalit olivat taistelua kansakunnan sielusta ("battle for the soul of this nation"). Myös Kamala Harris totesi ensimmäisessä twiitissään tuloksen varmistumisen jälkeen, että vaaleissa ei ollut kysymys hänestä tai Bidenista, vaan Amerikan sielusta. Tässä ajatusmallissa Amerikan sielun nähtiin päätyneen harhateille juuri Trumpin vuoksi. Trump edusti itsekkyyttä ja jakautuneisuutta, Biden ja Harris huolenpitoa ja maan yhdistämistä. Heille Amerikan sielun palauttaminen tarkoitti demokratian puolustamista, jonkinlaisen positiivisen ja yhtenäisen amerikkalaisuuden palauttamista ja vastakkainasettelun lopettamista. Toisaalta samalla näiden demokraattiehdokkaiden retoriikassa se sisälsi myös käännöksen kohti parempaa esimerkiksi koskien mustien oikeuksia sekä vähemmistöjen ja huonoosaisten asemaa Yhdysvalloissa. Nämä taas ovat sellaisia aiheita, joista Amerika ei ole yhtä mieltä. Kulttuurisodat kenties muuttavat muotoaan, mutta on vaikea nähdä, että ne olisivat vieläkään ohitse.

Olli Saukko, TM
Kirkkohistorian
väitöskirjatutkija
Helsingin yliopisto